

ЧЕРНЦОВА Олена Вадимівна,

доктор філологічних наук, доцент кафедри слов’янської філології філологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна; майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна; e-mail: e.v.cherntsova@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1579-7070/>

ВАН Лілі,

аспірантка кафедри слов’янської філології філологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна; майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна; e-mail: lilychuqiji@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5599-942X/>

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА СХІДНОСЛОВ’ЯНСЬКОГО КОНЦЕПТУ *ЛІНЬ* НА ТЛІ ЗІСТАВЛЕННЯ З КИТАЙСЬКИМ 懒 (LAN) (НА МАТЕРІАЛІ КАЗКОВОГО ДИСКУРСУ)

Анотація. *Мета* роботи — виявити національно-культурну специфіку східнослов’янського концепту *Лінь* у зіставленні з китайським концептом 懒 (lan). *Об’єкт* дослідження — східнослов’янські та китайські народні казки. У народних казках якнайкраще відображено концептосферу, властиву народній свідомості. У китайських народних казках *лінь* засуджують, бо її сприймають як ваду. *Результатом* дослідження є виявлена специфіка східнослов’янської ментальності, яка відбита в кореляції концептів *Лінь / Лень* і *Успіх / Удача*. **Висновки.** Російські казки можуть демонструвати різні оцінки. Є російські казки, у яких *лінь* оцінюють як ваду і засуджують; в інших же ледар отримує винагороду, бо добрий і жалісно ставиться до чужої біди. Основними складниками концепту *Успіх / Удача* в російській казковій картині світу є відсутність необхідності важкої праці, вдалих шлюб, матеріальне благополуччя і можливість продемонструвати свій успіх тим, хто раніше в це не вірив. Китайські народні казки однозначно засуджують *лінь*. Ліньві люди потріпають від негараздів і не мають щастя і багатства. **Практичне застосування** результатів дослідження полягає у можливості їх використання у перекладах східнослов’янських народних казок китайською мовою.

Ключові слова: дискурс, концепт, концептуалізація, когнітивна інтерпретація, національно-культурна специфіка, мовна картина світу, лінгвокультурологія, оцінка, цінності, східнослов’янські мови, китайська мова.

Постановка проблеми зумовлена її актуальністю. Актуальність пропонованого дослідження лінгвокультурних феноменів-відповідників, зокрема східнослов’янських і китайських, визначається тим, що у східнослов’янських і китайських мовах принципово відмінними є способи вираження концептуальних значень, оскільки китайська та східнослов’янські культури ґрунтуються на неоднаковому світорозумінні, що зумовлено різними історичними, релігійними, етнічними традиціями. З огляду на це, осмислення змістових відмінностей концептів є важливим для перекладачів українських, російських, білоруських текстів художньої, філософської, релігійної літератури китайською мовою, а також для викладачів східнослов’янських мов у китайській аудиторії.

Формулювання завдань. Мета дослідження полягає в тому, щоб розглянути східнослов’янську, зокрема російську, національно-культурну специфіку концепту *Лень / Лінь* на тлі зіставлення з китайським концептом 懒 (lan) у російських і китайських народних казках. Вивчення лінгвокультурних концептів має здійснюватися на текстах, у яких ці концепти вербалізовано. Фольклорні тексти відображають національну культуру і свідомість, отже, мають бути залученими до лінгвокультурологічного дослідження. З давніх-давен тема *ліні* представлена у фольклорі, наприклад, в образі героя билинного епосу, богатиря, народного захисника, який утілює народний ідеал, Іллі Муромця, що пролежав на печі 33 роки.

Методологія дослідження базується на таких постулатах: 1) народні казки колективно-анонімні, традиційно стійкі, становлять зразки національної культури [15; 16]; 2) саме в казці якнайкраще відбито концептосферу, тобто систему, сукупність концептів, властивих народній свідомості [9, с. 7]; 3) концепти, унааявлені в казках різних народів, відбивають специфіку казкових картин світу кожного народу.

Зв’язок із суміжними дослідженнями. Аналіз останніх публікацій із досліджуваної проблеми свідчить про те, що дослідники вважають, що в народних казках зреалізовано колективну мовну свідомість, оскільки творцем казок виступає народ — колективний автор, колективна мовна особистість [16]. Антропоцентричний характер казок не викликає сумніву, оскільки в центрі уваги опиняється людський досвід, його відображення та інтерпретація, взаємозв’язок і взаємодія різних типів знань, поєднання індивідуальних особливостей свідомості, психіки, культури та поведінки людини з відповідними колективними уявленнями в різних галузях знань. Навіть у тих казках, де персонажами є тварини, птахи, унаслідок уособлення відбувається перемикання на ознаку «людський». Казки, як уже йшлося, у своїй основі становлять певні фольклорні традиції, що відбивають МКС народу, його менталітет, культуру, звичаї та поведінку.

У казці світ часто описують за допомогою двоїстих протиставлень, або бінарних опозицій (*Правда і Кривда, Здоров’я і Хвороба, Багатство і Бідність* тощо). Дуалістичний принцип протиставлення

сприятливого — несприятливого для колективу відбувається за допомогою типових для культурної спільноти концептів. Бінарну опозицію *Праця — Лінь* дослідники вважають змістовною домінантою в казковій картині світу поряд із опозиціями *Добро і Зло*, *Розум і Безглузддя*, деякими іншими [2; 3; 4; 5; 7; 8; 11; 12; 13].

Виклад основного матеріалу. Ключові концепти репрезентують систему національних культурних, світоглядних цінностей і норм поведінки, серед яких важливу роль відіграє *Лінь*, оскільки в казках це одна з найбільш «оспіланих» властивостей людської натури поряд із хоробрістю, спритністю, хитрістю, мудрістю. Для дослідження концепту *Лінь* у російських народних казках було залучено такі тексти: «Ледача дружина», «Ледача Арина», «Морозко», «Про лінь», «Два Морози», «Лінь та Отеть», «За щучим велінням» із тритомної збірки «Народные русские сказки» О. М. Афанасьєва в 3-х томах.

Зазначимо, що в одних казках про ледачих людей висловлюється безпосереднє захоплення цією якістю, а в інших персонажі, які не люблять працювати, заслуговують на покарання. За названим оцінним параметром казки поділяємо на дві групи: у першій *лінь* оцінюють як ваду і засуджують; у другій ледар отримує винагороду, зокрема багатство, ще й наречену на додачу.

До першої групи належить, наприклад, казка «Про ледачу дружину», у якій лінощі засуджуються, а персонаж, що лінується, заслуговує покарання. У казці йдеться про дружину, яка не працювала по господарству, не ткала, як інші жінки, від своїх обов'язків постійно ухилялася і завжди шукала виправдання. Її поведінка не відповідає усталеним уявленням про працюючу дружину. Тоді чоловік вирішив провчити недбайливу дружину, інсценувавши свою смерть. Одягу для поховання чоловіка не було, оскільки ледача дружина нічого не наткала. Спочатку вона обмотує чоловіка нитками, потім покривалами, принесеними іншими. Аж ось він несподівано «воскресає». Дружина налякана, покарана і тепер працює й поводить себе, як усі слухняні жінки [1].

Той самий мотив наявний і в українській казці «Про ледачу Арину». Була у Івана дружина Аришка. Коли достигло в полі жито, пішла вона його жати. А працювати не хоче! Вижала смужку, звільнила трохи місця і спати лягла. Наступного дня все повторилося — сил і бажання у лінивиці вистачало лише на те, щоб приготувати собі місце для сну. Весь тиждень ухилялася від роботи. Приїхав у поле Іван, побачив обсяг зробленого та сплячу дружину і обстриг її наголо. Прокинулася Арина і себе не впізнала, а собака господарю ледве не закусав [1].

Сюжет російської народної казки «Морозко» починається з того, що, за наказом мачухи, рідний батько взимку відвіз доньку до лісу і залишив на ніч у заметі, прирікши на вірну смерть. Мотив жорстокого вчинку мачухи очевидний — добра, вродлива та працююча пасербиця привертає увагу наречених і заважає видати заміж жінчину доньку — зарозумілу, брутальну, ледачу й некрасиву. Батько дівчинки — людина безхарактерна, він підкоряється дружині: хоч і жаліє доньку, але покійно везе її до лісу й залишає саму на морозі. Усе-таки донька баби була покарана за свою *лінь*. Пор.: *Бабиної дочки в мішку кісточку везуть... Заскрипіли ворота, баба кинулася зустрічати дочку. Рогожку відвернула, а дочка лежить у санях мертва. Заголосила баба, та було пізно* [1]. Працюючу й добру пасербицю нагороджують златом-сріблом, а ледача дочка покарана.

Лінь є головним персонажем російської народної казки «Про лінь». У *ліні* відсутнє бажання трудитися, вона, як епідемія, швидко заражає всіх персонажів. Так, під впливом *ліні* їжачок і ведмідь із працюючих перетворилися на ледачих нероб [1].

У російській народній казці «Два Морози» йдеться про те, що, на відміну від *ліні*, працюючість може врятувати майже від будь-якої напасти. Якось раз два хвацькі братики Морози задумали потішитися — поморозити людей. Один погнався за бідним мужиком, будучи впевненим, що здолає його першим, другий полетів за багатим паном. Але мужик, розуміючи, що замерзає, почав працювати: рубати дрова, розчищати дорогу — і зігрівся. А багатий пан тільки кутався в шубу і не намагався нічого зробити, бо працювати він не звик. Перемогу в цій сутичці здобув Синій ніс, заморозивши боярина, а Червоний, який хвалявся, так і залишився «з носом» [1].

Народна казка «Лінь та Отеть» за характером іронії близька до анекдоту. Мораль анекдотичної казки, як зазначає Е. М. Мелетинський, полягає в тому, щоб висміяти дурість, інертність, пасивність, нерухомість, відсталість, відсутність ініціативи у селянина, що призводить до фатальних наслідків. Анекдотичні казки — вияв народної сатири над персонажами, які не подають надії, мають «низьку», нерозвинену свідомість [10, с. 199].

Казка навчає, що *лінь* прилиплива і їй не можна піддаватися: *Жили-були Лінь та Отеть. Про Лінь усі знають: хто від інших чув, хто зустрічався, хто знайомиться і дружбу веде. Лінь — прилиплива: у ногах плутається, руки зв'язує, а якщо голову обхопить — спати завалить. Отеть за Лінь лінивішою була... голодом та вогнем себе й знищила* [1]. Як бачимо, *лінь* може мати найвищий вияв, і тоді вона перетворюється на *отеть* (за словником Даля). Пор.: *Така отеть охоплює, що не дивився б і на роботу*. Про дуже ліниву людину говорять зневажливо: *Матушка отеть*.

До другої групи російських народних казок, у яких ледар знаходить наприкінці і багатство, і наречену, належить насамперед казка «По щучому велінню» (хоча той же «лінивий» ідеал простежуємо і в казках «Курочка Ряба», «Царівна-жаба» та «Казка про золоту рибку» О. С. Пушкіна). Головний

персонаж Ємеля вважається типовим образом ледаря, якого, однак, нагороджено вдачею й щастям. На перший погляд, Ємеля, на відміну від своїх братів, дурний і ледачий. Брати їдуть у справах, торгують, а він і вдень і вночі на печі лежить і на прохання невісток допомогти відповідає, що він не хоче. Казка починається так: *Жив-був старий. І було в нього три сини: два розумних, а третій — дурний Ємеля. Розумні брати працюють, а дурень-Ємеля цілий день лежить на печі, знати нічого не хоче. Одного разу брати поїхали на базар, невістки почали просити Ємелю: сходи по воду. А він їм із печі: немає бажання....* [1]. Звідси походить російська приказка: *лежить, як Ємеля на печі*.

Спочатку Ємелю можна охарактеризувати як «дурня». Аналізуючи образ дурня, слід зауважити, що, з одного боку, дурень здатний лише виконувати вказівки оточення, не виявляючи при цьому самостійності мислення; а з іншого боку, він буває здатним у деяких випадках робити правильний вибір і відповідати за свої вчинки. Ємеля не прагне успіху, є ледачим дурнем: він лежить на печі й не хоче нічого робити, відповідаючи на всі прохання: «Я лінуюсь!». Утім, Ємелю не можна назвати злим і байдужим: щоразу йому вдається подолати свою *лінь* і після третього прохання все ж таки вчинити так, як хоче оточення. Із власної волі Ємеля не починає робити нічого, якщо йому тепло й ситно. Може здатися, що Ємеля є героєм, для якого в концепті «успіх / удача» більш важливим є компонент «удача».

Незважаючи на те, що Ємеля не трудиться для досягнення успіху, він отримує його. Тільки на перший погляд це відбувається випадково. За сюжетом казки, Ємеля піймав щуку, і та в обмін на волю навчає Ємелю особливого заклинання: «По щучьому веленью, а по моему прошенню...» [1]. Персонаж милостиво вчинив із рибою (стародавнім тотемом, що символізував удачу), виявив доброту, співчуття, і за це винагороджений. Шука стає його покровителькою, про що свідчить подароване Ємелі заклинання, в якому воля риби стоїть на першому місці (і це веління), а бажання героя казки — на другому (і це прохання). Удача стає нагородою за доброту, співчуття і смиренність.

За допомогою заклинання Ємеля рубає дрова, заготовляє їх у лісі, їде до короля. Жодну з цих справ Ємеля не хоче робити, бо ледачий, але виконує прохання невісток і посланця короля. Удача сприяє успішному завершенню кожної справи. Перший вчинок, який герой робить за власним бажанням (але за допомогою заклинання), — змушує королівську доньку покохати себе. Вона здалася Ємелі надзвичайно прекрасною, коли він побачив її у віконці палацу. Контрастом до дій казкового ледачого героя, що ламає стереотипи, але доброго й незлобного, є вчинок цілком розумного короля: той посадив свою доньку разом із коханим нею Ємелею в просмолену діжку та «велів пустити ту бочку морем». Цей учинок ніяк не оцінено в казці, але з цього моменту народні симпатії остаточно належать Ємелі, незважаючи на його лінощі і нестандартне мислення.

Удача є нагородою зовсім не за *лінь* Ємелі. Герой постає перед читачем як добра і податлива людина. Принцесі нескладно «зачепити» його «проханням і сльозами», а коли вона просить «поставити який-небудь будиночок», він наказує: *...Будь серед цього острова палац, кращий за королівський, і щоб від мого палацу і до королівського був кристалевий міст, а в палаці щоб були різного звання люди* [1]. Вийшовши із ситуації комфорту, Ємеля поступово починає виявляти ініціативність, і з'ясовується, що він зовсім не дурний і цілком адекватно себе оцінює: *Дурень, бачачи, що всі люди як люди, а він один негарний і нерозумний, захотів зробитися децю кращим* [там само]. Поняття «децю кращий» у Ємелі засоційовано із красою і розумом. Завдяки заклинанню герой став прекрасним і розумним, що здивувало багатьох. Успіх Ємелі полягає, насамперед, у тому, що він залишився живим і витримав ті негаразди й неприємності, які з ним трапилися. Герой не прагне успіху, його цілком влаштовує власне тихе, спокійне, ледаче життя. Діяти, а отже, рухатися до успіху він починає під впливом обставин. Він змушений долати неприємності, що звалилися на нього. Наприкінці казки Ємеля, якому спочатку допомагала тільки удача, стає володарем успіху.

Успіх потрактовано в російських казках по-різному. Це може бути відсутність потреби важко працювати і непосильною працею добувати свій хліб. Для простої російської людини, обтяженої працею з дитячих років і до самої смерті, цей складник успіху дуже важливий. Навіть найбагатша і найщасливіша людина, яка змушена багато працювати, у народній свідомості не буде сприйматися як щаслива й успішна. Успіх — це також вдалий шлюб, коли основним компонентом успіху стає симпатія, кохання, уміння виявити жалість, а не вигода. Як зазначає О. І. Пушкіна, «майже всі чарівні казки закінчуються весіллям, яке прийнято розцінювати як найвище досягнення успіху» [14, с. 14]. Утім, шлюб більш важливий як критерій жіночого успіху: згідно з народними уявленнями, жінка, яка не вийшла заміж, не може бути успішною і шанованою. Справді, Ємеля навіть не просить руки принцеси у її батька, король пропонує йому свою доньку сам: *Я перед тобою дуже завинив і за те віддаю за тебе заміж дочку мою* [1].

Успіх не є результатом великої та кропіткої праці. Його, за задумом російської казки, вартий радше той, хто лінується, не прагне активно будувати свою долю, але натомість добрий, жалісливий, розуміє інших живих істот. Основними складниками концепту *Успіх / Удача* в російській казковій картині світу є відсутність потреби у важкій праці, вдалий шлюб, матеріальне благополуччя і можливість продемонструвати свій успіх оточенню, особливо тим, хто в цю людину раніше не вірив.

Можна припустити, що десь у підсвідомості народу закладена ідея про те, що можна все отримати, не докладаючи до цього жодних зусиль. Про це свідчать мовні засоби з текстів казок із негативною

конотацією, що виражають негативне ставлення до *Праці / Роботи*, пор.: *каждое утро ни свет ни заря встають; работал без устали три лета и три зимы; без отдыха работать; над работой занудить; заморить, мучить всевозможными работами; задать ещё больше работы; таскать из пещки; от трудов похудеть; роздыху не знать; с коня не слезать; измаяться от охоты; последний год дослуживая; под палками отдувался; за работой света белого не видать* та ін.

Ідею про те, що можна все отримати, не докладаючи до цього жодних зусиль, реалізовано у приказці *понадеяться на русский авось*. Анна Вежибицька пише про частку *авось*: «Серед російських часток є одна, про яку самі носії мови кажуть, що вона дуже точно відбиває низку особливостей російської культури і російського національного характеру. Ідеться про частку *авось*. Таким чином, російська частка *авось* підбиває короткий підсумок теми, яка пронизує наскрізь російську мову і російську культуру, — теми долі, неконтрольованості подій, існуванню в світі, що неможливо пізнати і чим не керує раціональна свідомість. Якщо в нас усе добре, то це лише тому, що нам просто пощастило, а зовсім не тому, що ми опанували якісь знання чи вміння і підпорядкували собі світ, який нас оточує. Життя непередбачуване та некероване, і не потрібно надто покладатися на сили розуму, логіки або на свої раціональні дії» [17, s. 77–79].

На відміну від російських народних казок, китайські казки містять категоричний осуд *Ліні* та ледачих персонажів [19]. Так, у казці «Ледача складнозуба летяга» (寒号鸟) головний персонаж Летяга не хоче будувати собі гніздо і скаржитися на холодну погоду. Сорока радить їй побудувати гніздо до зими, поки погода тепла й сонячна. Але летяга живе, ні про що не турбуючись, і врешті-решт однієї зимової ночі помирає від холоду [18, 页60].

Казка «Про ледачу людину, яка їсть пиріжок» (懒人吃饼) розповідає про ледаря, який увесь день лежить і навіть не хоче піднятися з ліжка. Одного разу його дружина зібралася надовго виїхати з рідної домівки, тож приготувала чоловікові пиріжки і, знаючи про його лінь, повісила один пиріжок йому на шию. Ледачий чоловік зміг з'їсти тільки той пиріжок, що висів у нього на шиї. Виявилося, що він був настільки (до абсурду) ледачим, що помер з голоду, бо йому було навіть ліньки повернути голову, щоб з'їсти пиріжки, що лежали поруч [18, 页102].

У казці «Про селянина, який вартував зайців» (守株待兔) йдеться про те, як у царстві Сун один селянин вартував зайців біля пенька. Одного разу, коли він працював у полі, повз нього пробіг заєць. Мабуть, цей заєць дуже злякався, бо так швидко біг, що врізався в пеня, зламав собі шию і помер. Селянин зрадів цьому, але зробив неправильний висновок із цієї події. Несподівано отримавши зайця на обід задарма, чоловік уже не хотів працювати в полі, тож він закинув свою мотику і почав цілодобово сидіти поруч із пеньком, сподіваючись, що з'являться інші зайці, які вдаряться об пеня і помруть, але так і не дочекався цього. Жителі царства Сун, дізнавшись про таке, стали розповідати цю історію один одному і сміятися над селянином [18, 页169].

Казка «Про трьох ченців, яким не було чого пити» (三个和尚没水喝) розповідає про те, як трьом безвідповідальним і ледачим ченцям довелося терпіти спрагу. Ніхто з них не хотів набрати води і зробити внесок у спільну справу. Вони покладалися один на одного, сподіваючись, що це зробить хтось інший, оскільки були надзвичайно ледачими [18, 页91].

Зіставляючи мовні засоби вербалізації концепту *Лінь* у російських і китайських казках, можемо констатувати, що більш негативну конотацію концепт має в китайських казках, де *лінь* сприймають радше як непростиму безглуздість і слабкість. Характерними мовними засобами аналізованого концепту в російських казках є такі: *такое лентяи; неработницы — во всём свете поискать; сидеть на печи да гложит киртчи; дело пытать иль от дела лытат; корабли тая-ляя делают; кататься как сыр в масле; в углу прикорнуть; у ворот сидеть; на улице глядет; распечья на солнышке; разлечья на травушке; глазки смежить; погостили они, попиروвали, да медок попивали; спал трое суток беспробудным сном; скоро сказка сказывается, да не скоро дело делается; ничего не делал, только на печи в углу сидел да сморкался; играют, плещутся, смеются, песни поют; всё лежал на печи, перегребал сажу и спал по несколько суток непробудным сном; что же ты не учишься, али целый век хочешь дураком изжить; сидит на завалинке, греется на солнышке; дурак ничего не делал, всё на печке сидел да мух ловил; не пошёл Иван-царевич к отцу, к матери, а собрал он пьяниц, кабацкой голи и давай гулять по кабакам; сидеть сложа руки, как барыни, в холодочке отдыхать*.

Визнаючи важливість результату праці, носії російської культури приділяють велику увагу процесу і особливо мотивації праці. Це можна пояснити історично: ступінь зовнішнього примусу для селянина в Росії був дуже високим порівняно з іншими країнами. Дослідники вважають, що невідповідними є етимологічні асоціації «труд — страдание», «работа — рабство» [6, с. 201]. Саме тому для жителів Китаю істотними є утилітарні ознаки результативності праці (працюємо для себе і на себе), а для Росії — етичні ознаки шанобливого ставлення до праці та людини, яка трудиться.

Висновки. Таким чином, у народних казках якнайкраще відбивається та концептосфера, яка характерна для народної свідомості. На матеріалі китайських і російських народних казок ми виявили схоже і відмінне в ментальних стереотипах і ставленні китайців і росіян до *ледачих людей* і *ліні* як такої. У китайських народних казках *лінь* оцінюють як ваду і засуджують. Російські ж казки містять різні оцінки. Перша оцінка пов'язана із засудженням і покаранням ледачого персонажа («Ледача

дружина», «Ледача Арина», «Морозко», «Про лін», «Два Морози», «Лін та Отеть»), іншу оцінку виявлено в казці «За шучим велінням», у якій ледачий Ємеля-дурень отримує винагороду: півцарства й доньку короля за дружину.

Ми дійшли висновку, що специфіка російської ментальності виражається в кореляції концептів *Лін* і *Успіх / Удача*. Відповідно до виявлених мисленневих стереотипів, *Успіх / Удача* не є результатом великої, кропіткої праці. Успіху, за задумом російської народної творчості, буває вартий не лише той, хто працює, а й той, хто ледарює, не прагне бути активним будівничим своєї долі, проте добра та жаліслива людина. Основними складниками концепту *Успіх / Удача* в російській казковій картині світу є належність різних способів досягнення матеріального благополуччя і здатність продемонструвати свій успіх оточенню, особливо тим, хто в це раніше не вірив. На наш погляд, у російській колективній підсвідомості закладена ідея про те, що можна все отримати, не докладаючи до цього багато зусиль.

Література

1. Афанасьев А. Н. Народные русские сказки. Вып. V. Москва : Типография Грачёва, 1861. 264 с.
2. Березовський І. П. Українські народні казки і східнослов'янська народна традиція. *Народна творчість та етнографія*. 1974. № 5. С. 36–43.
3. Гнатюк В. Вибрані статті про народну творчість. Київ : Наукова думка, 1966. 250 с.
4. Дунаєвська Л. Ф. Ініціальні формули російської та української чарівної казки. *Вісник Київського університету. Українська філологія*. 1988. № 24. С. 32–41.
5. Дунаєвська Л. Ф. Народна казка в літературі. *Література. Фольклор*. Київ. 1991. Вип. 1. С. 61–74.
6. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс. Москва : Гнозис, 2004. 390 с.
7. Клоустон В. А. Народні казки та вигадки, їх вандрівки та переміни / з англ. мови переложив А. Кримський. Львів, 1894. 184 с.
8. Костомаров М. І. Слов'янська міфологія. Київ : Либідь, 1994. 283 с.
9. Лихачёв Д. С. Концептосфера русского языка. *Русская словесность. От теории словесности к структуре текста* : Антология / под ред. проф. В. П. Нерознака. Москва : Academia, 1997. С. 280–287.
10. Мелетинский Е. М. Поэтика мифа. Москва : Академический Проект, Мир, 2012. 336 с.
11. Мушкетик Л. Г. Герой народної казки у світлі категорій добра і зла. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур* : Збірник наукових праць. Київ, 2010. Вип. 11. С. 377–386.
12. Мушкетик Л. Г. Персонажі української народної казки. Київ : Український письменник, 2014. 360 с.
13. Мушкетик Л. Герой української чарівної казки : еталонні якості та поведінкові характеристики. *Studia Ucrainica Posnaniensia*. 2018. Vol. VI. P. 243–255.
14. Пушкина О. И. Брак как критерий оценки женского успеха и модели его достижения в сказках восточных славян. *Вестник Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта*. 2004. № 4 (34). С. 14–17.
15. Сухобрус Г. С. Казки. *Українська народна поетична творчість*. Київ : Радянська школа, 1958. Т. 1. С. 353–389.
16. Шаблювський В. Є. Казковий дискурс як об'єкт наукових досліджень (на матеріалі слов'янських, англійських, німецьких, французьких, іспанських, новогоречьких казок). *Слов'янський світ*. 2009. С. 81–109.
17. Wierzbicka A. Język, umysł, kultura / Pod red. J. Bartmińskiego. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 1999. 592 s. ISBN 83–01–12608–6; 978–83–01–12608–7.
18. 孙智正. 中华成语故事. 北京 : 中华书局, 2016. 169页.
19. 马丹. 浅析俄罗斯文化中的“懒”[J]. 散文百家(新语文活页). 2017 (02). 页 218.

References

1. Afanasyev, A. N. (1861), Folk Russian fairy tales [*Narodnyye russkiye skazki*], Grachev Printing House, Moscow, Issue 5, 264 p.
2. Berezovsky, I. P. (1974), “Ukrainian folk tales and East Slavic folk tradition”, *Folk creativity and ethnography* [“Українські народні казки і східнослов'янська народна традиція”, *Narodna tvorchist ta etnografija*], No. 5, pp. 36–43.
3. Hnatiuk, V. (1966), *Selected articles on folk creativity* [*Vybrani statyi pro narodnu tvorchist*], Naukova Dumka Publishing House, Kyiv, 250 p.
4. Dunaevska, L. F. (1988), “Initial formulas of Russian and Ukrainian magical fairy tales”, *Bulletin of Kyiv University. Ukrainian philology* [“Initsialni formuly rosiyskoi ta ukrajiniskoi charivnoi kazky”, *Visnyk Kyivskoho universytetu. Ukrayinska filohiia*], Kyiv, No. 24, pp. 32–41.
5. Dunaevska, L. F. (1991), “Folk tale in literature”, *Literature, Folklore* [“Narodna kazka v literaturi”, *Literatura, Folklor*], Kyiv, Vol. 1, pp. 61–74.
6. Karasik, V. I. (2004), *Language circle : personality, concepts, discourse* [*Yazykovoy krug : lichnost', kontsepty, diskurs*], Gnosis Publishing House, Moscow, 390 p.
7. Clouston, W. A. (1894), *Folktales and Fictions, Their Travels and Changes* / transl. from English by A. Krymskyi [*Narodni kazky ta vyhadky, yikh vandrivky ta pereminy*], Lviv, 184 p.
8. Kostomarov, M. I. (1994), *Slavic mythology* [*Slovyanska mifolohiia*], Lybid Publishing House, Kyiv, 283 p.
9. Likhachev, D. S. (1997), “Conceptosphere of the Russian language”, *Russian language. From the theory of language to the structure of the text* : Anthology [“Kontseptosfera russkogo yazyka”, *Russkaya slovesnost'. Ot teorii slovesnosti k strukture teksta* : Antologiya], V. P. Nerznak (ed.), Academia Publishing House, Moscow, pp. 280–287.
10. Meletinsky, Ye. M. (2012), *Poetics of myth* [*Poetika mifa*], Academic Project Publishers, Mir Publishing House, Moscow, 336 p.

11. Mushketyk, L. G. (2010), “The hero of a folk tale in the light of the categories of good and evil”, *Comparative studies of Slavic languages and literatures* : Collection of scientific papers [“Heroy narodnoi kazky u sviitli katehoriy dobra i zla”, *Komparatyvni doslidzhennya slovyanskykh mov i literatur* : Zbirnyk naukovykh prats], Kyiv, Vol. 11, pp. 377–386.
12. Mushketyk, L. G. (2014), *Characters of the Ukrainian folk tale* [*Personazhi ukraïnskoi narodnoi kazky*], Ukrain-skyi pysmennyk Publishing House, Kyiv, 360 p.
13. Mushketyk, L. (2018), “The hero of the Ukrainian fairy tale : standard qualities and behavioural characteristics”, *Studia Ukrainica Posnaniensia* [“Heroy ukraïnskoi charivnoi kazky : etalonnii yakosti ta povedinkovi kharakterystyky”, *Studia Ukrainica Posnaniensia*], Poznan, Vol. VI, pp. 243–255.
14. Pushkina, O. I. (2004), “Marriage as a criterion for assessing female success and the model of its achievement in the fairy tales of the Eastern Slavs”, *Bulletin of the Vitebsk State University* [“Brak kak kriteriy otsenki zhenskogo uspekha i mogeli yego dostizheniya v skazkakh vostochnykh slavyan”, *Vesnik Vitebskaha dzyarzhavnaha universiteta*], No. 4 (34), pp. 14–17.
15. Sukhobrus, H. S. (1958), “Tales”, *Ukrainian folk poetic creativity* [“Kazky”, *Ukrainska narodna poetychna tvor-chist*], Radyanska shkola Publishing House, Kyiv, Vol. 1, pp. 353–389.
16. Shabliovsky, V. E. (2009), “Fairy tale discourse as an object of scientific research (based on Slavic, English, Ger-man, French, Spanish, Modern Greek fairy tales”, *Slavic world* [Kazkovyi dyskurs yak obyekt naukovykh doslidzen (na materialii slovyanskykh, anhliyskykh, nimetskykh, frantsuzkykh, ispanskykh, novohretskykh kazok)”, *Slovyanskyi sviit*], pp. 81–109.
17. Wierzbicka A. (1999), *Jezyk, umysl, kultura* / Pod red. J. Bartmińskiego. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warsza-wa, 592 s. ISBN 83–01–12608–6; 978–83–01–12608–7.
18. Sun Zhizheng (2016), *Chinese Idiom Stories* [*Zhōnghuá chéngyǔ gùshi*], Zhonghua Book Company, Beijing, 169 p.
19. Ma Dan (2017), “A brief analysis of “laziness” in Russian culture”, *Prose Hundreds (New Chinese Loose-leaf)* [“Qiān xī èluósī wénhuà zhōng de”lǎn””, *Sānwén bǎi jiā (xīn yǔwén huóyè)*], Issue 02, p. 218.

Olena V. CHERNTSOVA,

Doctor of Philological Sciences (Grand Ph.D), Associate Professor in the Slavic Philology Department, V. N. Karazin Kharkiv National University; 217 Druzhby narodiv Str., Kharkiv, 61184, Ukraine; e-mail: e.v.cherntsova@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1579-7070>

Lili WANG,

Postgraduate student, Slavic Philology Department, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Maidan Svobody, Kharkiv, 61022, Ukraine); e-mail: lilychuqiji@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5599-942X/>

NATIONAL-CULTURAL SPECIFICITY OF THE OF THE EAST SLAVIC CONCEPT OF LAZINESS IN COMPARISON WITH THE CHINESE 懶 (LǎN) (BASED ON THE MATERIAL OF THE FAIRYTALE DISCOURSE)

Summary. The purpose of the work is to reveal the national and cultural specificity of the Eastern Slavic Laziness concept in comparison with the Chinese one 懶 (lan). The object of research is Eastern Slavic and Chinese folk tales. In folk tales, the conceptual sphere inherent in folk consciousness is best reflected. In Chinese folk tales, laziness is condemned because it is perceived as a vice. The result of the study is the revealed specificity of the East Slavic mentality, which is expressed in the correlation of the concepts Laziness and Success/Luck. **Conclusions.** Russian fairy tales can show different values. There are Russian fairy tales in which laziness is assessed as a defect and condemned; in others, the lazy person receives a reward, because he is kind and compassionate to other people's misfortune. The main components of the concept of Success / Luck in the Russian fairy-tale picture of the world are the absence of the need for hard work, a successful marriage, material well-being and the opportunity to demonstrate one's success to those who previously did not believe in it. Chinese folk tales unequivocally condemn laziness. Lazy people suffer from troubles and do not have happiness and wealth. **The practical application** of the research results lies in the possibility of their use in translations of East Slavic folk tales into Chinese.

Key words: discourse, concept, conceptualization, cognitive interpretation, national and cultural specifics, language picture of the world, linguoculturology, evaluation, values.

Статтю отримано 8.05.2024 р.